

ПЕРСОНАЛІЇ

УДК 929:271.4:2-722.52«1867/1904»

© **КАРБАЖ-ВІЛІНСЬКА Йоанна**

доктор гуманітарних наук, працівник Бюро історичних досліджень Інституту національної пам'яті (філія у Гданську), Польща, ал. Грунвальдська, 216, 80-266, Гданськ, Польща (joanna.karbarz-wilinska@ipn.gov.pl)

© **KARBARZ-WILIŃSKA Joanna**

PhD, historian, an employee of the History Research Office of Institute of National Remembrance in Gdańsk, Poland, Grunwaldzka al., 216, 80-266, Gdańsk, Poland (joanna.karbarz-wilinska@ipn.gov.pl)

ORCID: [https:// orcid.org/0000-0003-3497-1270](https://orcid.org/0000-0003-3497-1270)

Бібліографічний опис статті: Karbarz-Wilińska J. (2021). Shliakh Hryhoriya Khomyshyna do chynu єpyskopskoi khirotonii (1867-1904) [Hryhoriy Khomyshyn's road to episcopal consecration (1867-1904)]. *Svit Clio* [Clio World], 4(3-4), 59-68. [in Ukrainian].

ШЛЯХ ГРИГОРІЯ ХОМИШИНА ДО ЧИНУ ЄПІСКОПСЬКОЇ ХІРОТОНІЇ (1867-1904)*

*Переклад з польської Христини Душинської.

Анотація. Метою статті є висвітлення ранніх років життя та діяльності Григорія Хомишина аж до 1904 р., коли він став єпископом Станіславівської єпархії. Дотепер цьому питанню не було присвячено занадто багато уваги. У тексті зібрано доступну інформацію про молоді роки життя священника. **Методологія дослідження** спирається на принципи історизму, об'єктивності, а також на аналіз джерел та наратив, опублікований у Польщі та Україні. **Наукова новизна.** Григорій Хомишин знаходився в центрі галицьких подій ХХ ст. Однак, незважаючи на це, його постать не стала об'єктом ширшого монографічного дослідження, яке могло б усебічно відобразити його життя та діяльність у ранні та молоді роки. Пропонований текст певною мірою заповнює цю прогалину. Кілька досліджень про священнослужителя опублікували Олег Єрешій, Василь Марчук та Петро Мельничук. Михайло Москалюк зупинився на історії християнсько-соціального руху в Східній Галичині в міжвоєнний період. Також варто звернути увагу на праці Ігоря Пилипіва. Публікації, у яких описано постать єпископа Станіславівської єпархії, також можна знайти і в Польщі. Це, наприклад, «Два королівства» за редакцією Володимира Осадчого (2016 р.), а також «Дуби і бур'яни» Йоанни Карбарж-Вілінської (2020 р.) Не можна також оминати увагою книгу «Суспільно-політична думка греко-католицької Церкви в ІІ РП (1918-1939)» (2019 р.) Мацея Струтинського. **Висновки.** Про ранній період життя Григорія Хомишина написано небагато. Основну увагу було зосереджено на його діяльності, починаючи з 1904 р., коли митрополит Андрій Шептицький підтримав його кандидатуру священника на посаду управителя Станіславівської єпархії. Григорій Хомишин мав власний погляд на майбутнє Греко-католицької церкви, ідеї, як поліпшити її стан. Він послідовно, хоча й не завжди успішно, провадив реформи. Безперечно, на його відданість роботі на користь греко-католицької Церкви великий вплив мало виховання в побожній сім'ї, а також доброзичливе оточення, яке помітило його інтелект та потенціал організатора церковного життя. Варто більш докладно ознайомитися з періодом ранніх та молодих років життя Григорія Хомишина, адже завдяки пережитим тоді подіям він зміг протягом більш ніж 40 років гідно керувати Станіславівською єпархією.

Ключові слова: Григорій Хомишин, Греко-католицька церква, григоріанський календар, духовна семінарія, «Нова Зоря», реформи, Станіславівська єпархія, celibat.

HRYHORIY KHOMYSHYN'S ROAD TO EPISCOPAL CONSECRATION (1867-1904)

*Translated from Polish by Christina Duszynska

Abstract. The article aims to cover the early years of Hryhoriy Khomyshyn's life and activity until 1904 when he became the bishop of the Stanislaviv eparchy. So far, not much attention has been paid to this issue. The text contains available information about the young years of the priest's life. **The research methodology** is based on the principles of historicism, objectivism, and the analysis of sources and papers published in Poland and Ukraine. **Scientific novelty.** Hryhoriy Khomyshyn was at the centre of the Galician events of the 20th century. Nevertheless, his figure was not the subject of a broader monographic study that could comprehensively reflect his life and work in his early and young years. This article to some extent fills this gap. Oleg Yereshiy, Vasyl Marchuk and Petro Melnychuk have published several studies on the clergyman. Mykhailo Moskalyuk dwelled on the history of the Christian social movement in Eastern Galicia in the interwar period. It is also worth paying attention to the work of Igor Pylypiv. Polish authors also have described the figure of the bishop of the Stanisław Diocese. These are, for example, "Two Kingdoms" edited by Volodymyr Osadchy (2016), as well as "Oaks and Weeds" by Joanna Karbarzh-Vilinska (2020). One should also not overlook the book "Socio-political thought of the Greek Catholic Church in the II RP (1918-1939)" from (2019) Maciej Strutynsky. **Conclusions** Little has been written about the early period of Hryhoriy Khomyshyn's life. The main attention was focused on his activities since 1904 when Metropolitan Andriy Sheptytsky supported his candidacy of a priest for the position of head of the Stanislaviv eparchy. Hryhoriy Khomyshyn had his view on the future of the Greek Catholic Church, ideas on how to improve its condition. He consistently, though not always successfully, carried out reforms. Undoubtedly, his devotion to the work of the Greek Catholic Church was greatly influenced by his upbringing in a pious family, as well as by his friendly environment, which noticed his intellect and potential as an organizer of church life. It is worth getting acquainted in more detail with the period of the early and young years of Hryhoriy Khomyshyn's life, because thanks to the events he experienced then, he was able to manage the Stanislaviv Eparchy with dignity for more than 40 years.

Keywords: celibacy, diocese of Stanyslaviv, Greek Catholic Church, Gregorian calendar, Hryhoriy Khomyshyn, reforms, seminary, Nova Zoria.

Постановка проблеми. Про ранні роки життя та діяльність майбутнього єпископа Станіслава ми знаємо зовсім небагато. В Україні з'явилося лише декілька праць, присвячених цьому періоду. Цей факт може здивувати, оскільки Григорій Хомишин знаходився в центрі галицьких подій ХХ ст. Однак, незважаючи на це, постать священника не характеризували ширше, не проводили й монографічні дослідження, які могли б усебічно відобразити його життя та діяльність. Цю прогалину певною мірою заповнює цей текст, який є спробою зібрати доступну інформацію про станіславівського священнослужителя аж до моменту висвячення його на єпископа 1904 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри відсутність синтетичної праці, присвяченої життю та діяльності Григорія Хомишина, ця тема все ж знаходила відображення в історичних дослідженнях. Зокрема, кілька досліджень, що стосуються священнослужителя, опублікував Олег Єгрешій [3; 4; 5]. В одній зі своїх книг український дослідник зазначає, що кількість архівних матеріалів про ранні етапи життя Хомишина дуже скромна. Автор також припускає, що сам священнослужитель не любив ділитися подібною інформацією. Василь Марчук описує діяльність єпископа за правління Габсбургів та за часів існування Західноукраїнської Народної Республіки, тоді як дослідник з Івано-Франківська – Михайло Москалюк – зосередився на історії християнсько-суспільного руху в Східній Галичині в міжвоєнний період [7]. У матеріалах, які він публікує, можна

знайти основні відомості про єпископа станіславівського. Варто також звернути увагу на праці Ігоря Пилипів [12;13; 14], з яких також можна дізнатися деяку інформацію про Григорія Хомишина.

Поступово подібні публікації з'являються й у Польщі. Тут варто відзначити книгу спогадів Г. Хомишина «Два королівства» (2016 р.) [18]. Публікація була сприйнята доволі критично, особливо в Україні, де окремі дослідники стверджують про фальсифікацію укладачами спогадів єпископа [25]. Постаті Г. Хомишина, його релігійній і суспільній діяльності присвячено кілька праць авторки цієї статті [20; 21; 22]. Також слід звернути увагу на книгу Мацея Струтинського [29], у якій описано постать єпископа станіславівського, хоча питання, які в ній порушено, як і вищезгадані праці українських істориків, стосуються більш широкого аспекту українського християнсько-суспільного руху в Другій Речі Посполитій.

Більша частина введених у науковий обіг джерел і нарративу про життя і діяльність Григорія Хомишина стосується саме того періоду, коли він уже виконував єпископське служіння: як на початку цієї його праці, так і в наступні роки. Наприклад, львівський історик О. Павлишин вивчає тему реформи календаря, проведеної Г. Хомишиним [10]. Деяку, дуже обмежену, інформацію про події з ранніх літ життя священнослужителя виокремлюємо з публікацій авторів, які знали Г. Хомишина особисто й вирішили написати свої спогади, а також спогади про настоятеля. Наприклад, Петро Мельничук зосередився на освітній та релігійній діяльності Г. Хомишина. В одному з розділів своєї книги (Рим-Філадельфія, 1979) П. Мельничук описав молоді роки Григорія Хомишина. Доповнений та перероблений варіант його книги (1997) містить розсекречені документи кримінальної справи проти єпископа, порушеної НКДБ СРСР у 1945 р., які зберігаються в Галузевому державному архіві Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ) [1]. Також досить важливим джерелом інформації про ранні роки діяльності єпископа є спогади осіб з його найближчого оточення [11].

Основними джерелами для нашого дослідження стали документи, що зберігаються у фондах ГДА СБУ [1; 16; 17]. На увагу заслуговує той факт, що в багатьох документах, особливо в поширюваних згодом у машинописах, дата народження Григорія Хомишина вказана помилково. Священник народився 1867 р., хоч у документах НКВС не раз подають дату – 1868 р. [1, арк. 28, 119]. В одному з чисел періодичного видання «Нова Зоря», заснованого в 1926 р. завдяки активній підтримці єпископа, опубліковано статтю, присвячену Г. Хомишину, проте якихось нових відомостей про нього в цьому тексті ми не подибуємо [8, с. 1; 9, с. 3].

Мета і завдання дослідження Метою статті є висвітлення ранніх років життя та діяльності Григорія Хомишина аж до 1904 р., коли він посів єпископську катедру Станіславівської єпархії. Дотепер цьому питанню не було присвячено занадто багато уваги. У тексті зібрано доступну інформацію про молоді роки життя священника. Проаналізовано значення молодих років життя Г. Хомишина, оточення майбутнього священника для становлення його особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Коли 25 березня 1867 р. Григорій Хомишин прийшов у світ, Австрія перетворилася на дуалістичну Австро-Угорську монархію, а польсько-український конфлікт за панування на спільній території Східної Галичини входив у наступний етап. Перемога усміхнулася полякам, оскільки саме в них на той час австро-угорський уряд вбачав достатньо багато сил для наведення порядку на цій території.

Через конституційні реформи той період 1860-1870-х рр. був сприятливим для розвитку національних рухів в Австро-Угорщині, зокрема ініційованих співвітчизниками Григорія Хомишина. Варто також нагадати, що тоді зростав клас української інтелігенції, яка добре пам'ятала про те, що, починаючи з 40-х рр. XIX ст., Греко-католицька церква мала величезний вплив на її освіту [19, с. 49]. Її початком були здебільшого сини священників, але ієрархія Греко-католицької церкви проводила політику, яка підтримувала формування української інтелектуальної

Григорій Хомишин (1867-1945)
(Narodowe Archiwum Cyfrowe)

народжений 25 жовтня 1823 р., який помер 18 червня 1899 р., а його матір'ю була Вікторія, яка прийшла на світ 27 листопада 1826 р. і померла 23 лютого 1892 р. Бабусями та дідусями Григорія були: по батьковій лінії – Іван Хомишин (1795 – 13 жовтня 1853 р.) та Доміцеля Гедик (Гедик), а зі сторони матері – Йосип Фірманюк та Юліана Подбільська. Й. Фірманюк був греко-католиком. За словами Олександра Руснака, він служив в австрійській армії, одружився з католичкою – Юліаною (Юлією). Зі сторони батька відомі також імена його прадідів: Андрій Хомишин та Нікіфор Федик (Гедик) [27, с. 27]. У Григорія було троє старших братів: Іван (народився 23 або 24 лютого 1853 р.), Теодор (народився 18 лютого 1860 р.) та Микола, якого наймолодший брат називав Ніколаєм (народився 8 травня 1864 р.) [27, с. 27]. Найкращі стосунки були в нього з найстаршим братом, якого він тепло називав Йоханко.

Початкову освіту Григорій здобув у місцевій школі. Важливу роль у формуванні його поглядів відіграв місцевий вчитель Іван Сімович. З родини цього педагога походило багато вчених, священників, лікарів, інших представників інтелігентських професій. Наприклад, його наймолодший син Василь Сімович (1880–1944) був відомим українським психологом, автором «Ukrainian Language Practical Grammar» [27, с. 28]. Учитель помітив здібності молодого Григорія Хомишина та порекомендував його батькам, щоб після закінчення парафіяльної школи відправили сина далі вчитися до Тернополя. Попри нелегке матеріальне становище сім'ї, так, власне, і сталося. Талант майбутнього єпископа помітив і місцевий священник – отець Корній, який також радив батькам відправити юнака до гімназії в Тернополі. У віці дванадцяти років Григорій вступив до гімназії. Завдяки своїй бабусі Юліані, окрім української, він міг спілкуватися також польською, чеською та німецькою мовами [27, с. 28].

Юний Григорій Хомишин був одним із найкращих учнів тернопільської гімназії [2, с. 34]. Ось так описував його зовнішність Петро Мельничук: «[мав] цікаві та веселі ясні очі, русяве, злегка кучеряве волосся» [6, с. 8]. Мав також приємну вдачу, завдяки чому викликав загальну симпатію. Здобував приятелів однаково як

еліти також поза її середовищем. Слід підкреслити, що в середовищі української галицької інтелігенції не було єдності, особливо в 1860-1870-х рр., коли зіткнулися два підходи до розвитку національної свідомості. Один пропонували москвофіли, інший – українофіли [4, с. 13-15].

У 1885 р. було створено Станіславівську єпархію, яку очолював Григорій Хомишин в період з 1904 р. аж до своєї смерті в 1945 р. Це була третя єпархія Галицько-Львівської митрополії, а її центром був Станіславів. Першим її єпископом призначено Юліана Пелеша, який залишався на цій посаді до 10 травня 1891 р. – до моменту обрання його єпископом Перемишля. До Станіславівської єпархії було приєднано 20 деканатів із 435 душпастирськими посадами та 744,157 вірян [6, с. 13-14].

Григорій Хомишин народився в селі Гадинківці Гусятинського повіту на Тернопольщині в бідній сільській сім'ї. Згідно із записами в метричних книгах, на які покликається Олександр Руснак [27, с. 27], його батьком був Лукаш (Лука),

серед українців, так і поляків. Його називали Гринько [27, с. 28]. Він був особливо відданим культу Матері Божої, а його віра зміцніла, коли, за сімейними переказами, Божа Матір врятувала від смерті батька [6, с. 9]. Набожності навчився від матері та бабусі [27, с. 28].

Проте буденні фінансові проблеми родини не давали змоги Григорію спокійно навчатися. У певний момент здалося, що через брак коштів на оплату за навчання батько буде змушений забрати сина з гімназії. Однак молодий Хомишин тоді виявив неабияку ініціативу: він почав давати уроки слабшим учням і заробляти таким чином на власне навчання.

У 1888 р. Г. Хомишин закінчив курс Тернопільської гімназії, здобувши водночас педагогічну підготовку [2, с. 34]. Того-таки року Григорій вступив до Львівського університету, який закінчив у травні 1893 р. Варто підкреслити, що Хомишин був «першим вихідцем з Гадинківців», який навчався в гімназії, а потім здобув вищу освіту [27, с. 28].

18 листопада 1893 р. Григорія висвятили на священника з призначенням третім працівником станіславівського греко-католицького кафедрального собору Воскресіння Христового. Тут він відзначився цікавими проповідями до вірян. Проводив багато часу, молячись у храмі, чим ще більше прихилив до себе парафіян [2, с. 34]. Петро Мельничук згадує, що з приходом священнослужителя до собору наступив злам у духовному житті парафії. На підтвердження цього висновку дослідник наводить промовистий факт: під час богослужінь, які проводив Г. Хомишин, собор наповнювався вірянами, у яких молодий священник здобув великий авторитет [6, с. 19]. Найближчий соратник Г. Хомишина Аксентій Бойчук писав у своїх листах з Воркути: «Він промовляв так, що і проста людина, і професор університету розуміли його [слова] і брали їх собі до серця» [11, с. 74].

Однак не лише віряни оцінили молодого священника. Його потенціал помітив також Юліан Сас-Куїловський – у 1891-1899 рр. другий єпископ Станіславава. На той час польське духовенство домінувало в Станіславові. Таке становище вимагало певної реакції греко-католиків. Велику заслугу в тому мав перший єпископ Станіславівської єпархії – Юліан Пелеш. Коли його перевели до Перемишля, його й замінив Юліан Куїловський. Як пише П. Мельничук, священнослужитель у приватних розмовах послуговувався польською мовою, що дало змогу полякам припускати, що «він буде піддатливий на впливи». Восени 1891 р. його вітали, коли він приїхав до Станіславава. Однак, поляки помилилися щодо Куїловського, оскільки той волів не займатися політичними справами [6, с. 11]. Уже після року співпраці з Хомишином, у 1894-му, Ю. Куїловський відправив Григорія до Австрійської школи-інтернату Августинеум у Відні, де навчання тривало п'ять років [6, с. 15, 19]. 22 лютого 1899 р. отець Григорій здобув ступінь доктора теології [26, с. 113]. Під час просування по службі він був пресвітером Августинеума [26, с. 113] та досконало вивчив душпастирську роботу священників римо-католицького обряду [4, с. 18]. Така можливість з'явилася саме тоді, коли він став пастирем греко-католицької парафії при церкві Святої Варвари у Відні. Там він також мав змогу попрактикуватися і засвоїти нові методи виховання молоді. У цьому допомагали відповідні книги, які латинське духовенство привозило та передавало молодим людям. Кожна родина також отримувала і римо-католицьку періодику. По поверненні у 1899 р. до Галичини Г. Хомишин запровадив подібні пастирські методи і для греко-католиків [6, с. 20-21]. На той час пастир уже мав чіткі погляди щодо необхідності реформування Греко-католицької церкви і був схильний до її оксиденталізації. Зазначимо, що дискусію щодо майбутнього характеру Греко-католицької церкви вели вже в XIX ст. Представники русофільського напрямку висловилися за її візантізацію. Прихильники латинізованої форми обряду, які підкреслювали зв'язок із Апостольським Престолом, підтримували його вестернізацію [28, с. 87-102].

У Станіславіві Г. Хомишин став другим кафедральним працівником у соборі Воскресіння Христового і водночас викладав катехизис у школі імені Адама Міцкевича та в жіночій школі. 23 грудня 1899 р. владика-ординарій Андрій Шептицький призначив отця Григорія першим працівником собору. Цю посаду він обіймав два роки [2, с. 34]. У 1901 р. його відправили до Коломиї із завданням створення парафії, де священник став також катехитом польської гімназії. Коломия була столицею Покуття, тут також діяла велика українська гімназія, у якій навчалося понад 1200 учнів. Це була найбільша гімназія в Галичині, однак занедбана з погляду релігійного навчання та виховання [6, с. 21].

На Покутті священнослужитель зіткнувся з активною діяльністю москвофілів. У Коломиї навіть був гуртожиток для студентів, яким керували, як пише П. Мельничук, «кацапи». Розгортався також радикальний рух, тому працювати в таких умовах було непросто. В одному зі своїх листів із Воркути, написаному в 1954 р., А. Бойчук розповідає про специфічний спосіб впливу майбутнього єпископа Станіслава на вірян. За його словами, період служіння священника в Коломиї старші люди запам'ятали надовго, тому що отець Григорій «зробив там порядок». Коли він зрозумів, що в неділю до церкви на службу прийшло небагато людей, «він заклав капелюх на голову, взяв тростину в руку [...], пройшов Коломию, пройшов Прут, а за Прутом стояла велика корчма. Хомишин увійшов туди, вигнав усіх людей і загнав до церкви!» [11, с. 88].

Така неординарна поведінка новопризначеного до Коломиї священника не змінювала факту: два роки душпастирської роботи в Коломиї були періодом «важливих та успішних заходів, спрямованих на відновлення релігії» в одній з «найбільш зрадикалізованих парафій» – у столиці Покуття та її околицях [6, с. 22-23].

У 1902 р. боротьба священника з москвофілами перенеслася до Львова, куди його делегував А. Шептицький, який із вересня 1899 р. був уже третім єпископом, який посідав катедру Станіславської єпархії. Згодом Г. Хомишин зайняв посаду ректора місцевої семінарії. Діалог священників напередодні цієї події описав П. Мельничук. На запитання Григорія Хомишина, чим він заслужив собі таку честь, А. Шептицький відповів: «Це не честь, а величезний тягар. Мені більше нікому покласти цей тягар, і я переконаний, що Ви його понесете [...]. Я вірю в Божу допомогу та у ваші здібності й терпіння» [6, с. 27]. Отець Григорій Хомишин справді виявився хорошим керівником духовного навчального закладу [2, с. 34], однак сам був дуже розчарований семінарією, у якій йому спочатку довелося навчатися, а згодом керувати нею. Дисципліна серед семінаристів була слабкою: лише кілька майбутніх священнослужителів ретельно підходили до науки, тоді як решта піддавалася звичайним спокусам – грі в карти і навіть нічному життю міста. Г. Хомишин, пам'ятаючи західну систему духовної освіти, власним прикладом вирішив змінити семінаристський клімат. Ректор практикував періодичні лекції, які читав особисто, запровадив щомісячні зустрічі-конференції та завдяки своїй харизмі зміг зацікавити щораз більше семінаристів [6, с. 27-29]. Останні стали називати його «татунем», про що, між іншим, згадував Ігор Пелехатий [11, с. 7, 87].

17 грудня 1900 р. папа Лев XIII призначив владика А. Шептицького митрополитом Галичини. Через місяць у Львові відбувся його урочистий інгрес до церкви Святого Юра. Катедра єпископа Станіславівського залишалася вакантною протягом наступних чотирьох років. Тоді єпархією управляли протоієрей єпископського капітулу отець Василь Фацієвич, який займався духовними справами, та отець Дамаскін Литвинович, який зосереджувався на майнових питаннях. Новий єпископ Станіславівської єпархії був обраний лише в 1904 р. Виборам передували змагання кандидатів на цей сан, що точилися між митрополитом і польськими колами, які репрезентував імперський намісник Східної Галичини Андрій Потоцький [6, с. 17-18]. 16 квітня 1904 р. імператор Франц Йосип призначив отця Г. Хомишина на цю посаду.

У травні 1904 р. митрополит у пастирському листі до вірян представив нового намісника єпархії [15, с. 18]. А. Бойчук припускає, що вже в той момент, коли А. Шептицький став митрополитом, у нього виникла ідея запропонувати Г. Хомишина на посаду єпископа Станіславова, однак він хотів уникнути занадто швидкого призначення душпастиря на таку відповідальну посаду. «Тому Г. Хомишина призначили адміністратором Коломиї, а потім ректором семінарії у Львові, а з ректора – єпископом у Станіславові», – твердить А. Бойчук.

19 червня 1904 р. відбулося офіційне висвячення Г. Хомишина митрополитом А. Шептицьким, Юзефом Більчевським, Юзефом Теодоровичем та Костянтином Чеховичем [4, с. 20]. Програму цих урочистостей опублікував «Станіславівський кур'єр» [23; 24].

Як пише Наталія Сердюк, Г. Хомишина обрали єпископом не випадково. «Владика відрізнявся сильним духом, суворою внутрішньою дисципліною та смиренням. Постать ця визначала життя Греко-католицької церкви в Галичині, отримавши надзвичайну місію керувати українським єпископатом у часи духовної, економічної та політичної кризи». Падіння української культури та освіти, поширення атеїзму та сектантства і загальне зuboжіння вірян стали головними проблемами, якими опікувався нововисвячений єпископ [17, с. 452]. Зійшовши на єпископську катедру, Григорій Хомишин запровадив офіційне діловодство єпископату українською мовою, ліквідувавши так зване «язичіє». І. Пелехатий стверджує, що це був перший крок до ліквідації впливу москвофілів на Станіславівщині [11, с. 8].

Висновки. Понад 40 років отець Григорій Хомишин очолював Станіславівську єпархію. Митрополит Андрей Шептицький мав рацію, підтримуючи цю кандидатуру на єпископську катедру. Душпастир із Гадиньківців мав свій погляд на майбутнє Греко-католицької церкви, а також ідеї, як поліпшити її становище та зробити незалежною від впливу православ'я. Він послідовно, хоч і не завжди успішно, проводив реформи, наприклад, запровадив григоріанський календар у 1916 р. та целібат у 1920-му. Безперечно, що на відданість отця Григорія Хомишина справі Греко-католицької церкви значний вплив мало виховання в набожній сім'ї та доброзичливе оточення, яке помітило його інтелект та організаторський потенціал. Фінансові проблеми, які юному Григорію доводилося долати, навчаючись у гімназії, виробили в ньому заповзятливість, що стала в пригоді вже в зрілості, коли єпископ очолив Станіславівську катедру, а його постійною турботою став пошук коштів на її утримання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Галузевий Державний архів України (далі – ГДА СБ України). Ф. 6. Кримінальні справи на реабілітованих осіб. Спр. 75142-ФП. Т. 1.
2. Грабовецький В. Сторінки літопису Івано-Франківського Катедрального Собору Святого Воскресіння, Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. 80 с.
3. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин і питання українсько-польського порозуміння (1904-1939). Івано-Франківськ: Плай, 2001. 70 с.
4. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин. Портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. 168 с.
5. Єгрешій О. Суспільно-політична та культурно-просвітницька діяльність єпископа Григорія Хомишина (1904-1945). Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2003. С. 185-214.
6. Мельничук П. Владика Григорій Хомишин. Патріот-місіонер-мученик. Львів, 1997. 414 с.
7. Москалюк М. Український християнсько-суспільний рух у Галичині: ідеологія, інституалізація, діяльність (кін. XIX – 30-ті рр. XX ст.). Монографія. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника», 2018. 208 с.
8. Нова Зоря. 1935. № 11.

9. Нова Зоря. 1935. № 16.
10. Павлишин О. З історії впровадження григоріанського календаря в церковне життя українців. Календарна реформа єпископа Григорія Хомишина. Україна модерна. 2002. № 7. С. 7-68.
11. Пастир добрий. Григорій Хомишин, Єпископ станіславівський (25.03.1867–28.12.1945) у спогадах сучасників. Ред. І. Пелехатий. Івано-Франківськ, 2017. 400 с.
12. Пилипів І. В. Церковно-релігійний чинник національного державотворення ЗУНР. Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. № 18. С. 209-215.
13. Пилипів І. В. Діяльність єпископів станіславської єпархії УГКЦ з організації та розвитку духовної семінарії в 1907-1945 рр. Сумський Історико архівний журнал. 2011. № 12-13. С. 193-199.
14. Пилипів І. В. Взаємини ГКЦ з українськими націоналістичними партіями східної Галичини у 20-30-ті рр. ХХ ст. Галичина: всеукраїнський науковий і культурно-просвітній часопис. 2013. № 24. С. 78-84.
15. Послання пастирське Андрея Шептицького митрополита Галицького, Архієпископа Львівського, єпископа Камянець-Подільського до вірних Станіславівської єпархії про постановлення д-ра Григорія Хомишина єпископом. Жовква, 1904.
16. Протокол допиту єпископа Г. Хомишина 21 квітня 1945 р. З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ: Науковий і документальний журнал. 2004. № 1-2. С. 460-463.
17. Сердюк Н. Єпископ Григорій Хомишин мовою матеріалів слідства (за документами Галузевого Державного архіву СБ України). З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2004. № 1-2 (22-23). С. 451-480.
18. Chomyszyn G. Dwa królestwa, red. I. Pełechatyj, W. Osadczy. Kraków, 2017. 448 s.
19. Himka J. P. Kościół greckokatolicki a procesy narodotwórcze wśród Ukraińców w Galicji. Znak. 1985. № 4(365). S. 41-52.
20. Karbarz-Wilińska J. Dęby i burzany. Ukraińskie organizacje i partie związane z biskupem stanisławowskim Grzegorzem Chomyszynem (1925-1939). Gdańsk, 2020. 308 s.
21. Karbarz-Wilińska J. koncepcja wzajemnej tolerancji w myśli biskupa stanisławowskiego Hryhorija Chomyszyna. Przyczynek do relacji między katolikami obrządków greckokatolickiego i rzymskokatolickiego w II Rzeczypospolitej. Studia Historica Gedanensia. 2013, t. 4: Nietolerancja. S. 125-135.
22. Karbarz-Wilińska J. Polacy i Ukraińcy na jednej ziemi. Biskup Grzegorz Chomyszyn (1867-1945). Biuletyn IPN. 2019. № 10. S. 23-31.
23. Kronika. Kurier Stanisławowski. 1904. № 977.
24. Konsekracja ks. biskupa Dr. Chomyszyna. Kurier Stanisławowski. 1904. № 978.
25. Osadczy W. Błogosławiony Grzegorz Chomyszyn – prorok Ukrainy (1867-1939). Lublin, 2020. 290 s.
26. Piech S. Księża diecezji polskich – doktorzy teologii Uniwersytetu Wiedeńskiego w okresie niewoli narodowej. Saeculum Christianum: pismo historyczno-społeczne. 2005. № 12/2. S. 99-118.
27. Rusnak O. Bishop Hryhorii Khomyshyn: Family Environment and Early Years of Life. History Journal of Iurii Fedkovych Chernivtsi National University. 2017. № 1. S. 25-31.
28. Stępień S. W poszukiwaniu tożsamości obrządkowej. Bizantynizacja a okcydentalizacja Kościoła greckokatolickiego w okresie międzywojennym. Polska-Ukraina 1000 lat sąsiedztwa, t. 5: Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, red. S. Stępień, Przemysław, 2000. S. 87-102.
29. Strutyński M. Myśl społeczno-polityczna Kościoła greckokatolickiego w II RP (1918-1939). Kraków, 2019. 316 c.

REFERENCES

1. Chomyszyn, G. (2017). *Dwa królestwa* [Two kingdoms] I. Pełechatyj, W. Osadczy (Ed.). Kraków. [in Poland].
2. Ehreshyi, O. (2001). *Epyskop Hryhoriy Khomyshyn i pyttannya ukraïns'ko-pols'koho porozuminnia (1904-1939)* [Bishop Hryhoriy Khomyshyn and issues of Polish-Ukrainian understanding (1904-1939)]. Ivano-Frankivsk: Play. [in Ukrainian].
3. Ehreshyi, O. (2003). *Suspilno-politychna ta kulturno-prosvitnytska diyalnist' epyskopa Hryhoriya Khomyshyna (1904-1945)* [Socially political, culturally educational activities of bishop Hrygoriy Khomyshyn (1904-1945)]. Ivano-Frankivsk. C. 185-214. [in Ukrainian].

4. Ehreshyi, O. (2006). *Epyskop Hryhoriy Khomyshyn. Portret relihiynoho-tserkovnoho i hromads'ko-politychnoho diyacha* [Bishop Hryhoriy Khomyshyn. Portrait of a religious, church, social, and political activist]. Ivano-Frankivs'k: Nova Zoria. [in Ukrainian].
5. Haluzevyy Derzhavnyy arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy [The Security Service of Ukraine Branch State Archive – SSU BSA].
6. Himka, J.P. (1985). Kościół grekokatolicki a procesy narodotwórcze wśród Ukraińców w Galicji [The Greek Catholic Church and the nation-building processes among Ukrainians in Galicia]. *Znak*, 4 (365), 41-52. [in Poland].
7. Hrabovetskyi, V. (1999). *Storinky litopysu Iwano-Frankivs'koho Katedralnoho Soboru Sviatoho Voskresinnia* [Pages of the chronicle of the Ivano-Frankivsk Cathedral of the Holy Resurrection]. Prykarpats'kyi un-t im. V. Stefanyka. Ivano-Frankivs'k: Nova Zoria. [in Ukrainian].
8. *Intronizacja biskupa ks. dr. Chomyszyna* [Enthronement of the Bishop dr. Khomyshin]. Kurjer Lwowski, 1904, 21 czerwiec. [in Poland].
9. Karbarz-Wilińska, J. (2019). *Polacy i Ukraińcy na jednej ziemi. Biskup Grzegorz Chomyszyn (1867-1945)* [Poles and Ukrainians in one land. Bishop Grzegorz Chomyszyn (1867-1945)]. *Biuletyn IPN*, 10, 23-31. [in Poland].
10. Karbarz-Wilińska, J. (2020). *Dęby i burzany. Ukraińskie organizacje i partie związane z biskupem stanisławowskim Grzegorzem Chomyszynem (1925-1939)* [Oaks and stormy. Ukrainian organizations and parties associated with the bishop of Stanisław Grzegorz Chomyszyn (1925-1939)]. Gdańsk. [in Poland].
11. Karbarz-Wilińska, J. *Koncepcja wzajemnej tolerancji w myśli biskupa stanisławowskiego Hryhoriya Chomyszyna. przyczynek do relacji między katolikami obrządków grekokatolickiego i rzymskokatolickiego w II Rzeczypospolitej* [The concept of mutual tolerance in the thought of Stanisław Bishop Hryhoriy Khomyszyn. Contribution to the relationship between Catholics of the Greek Catholic and Roman Catholic rites in the Second Polish Republic]. *Studia Historica Gedanensia*. 2013. t. 4: Nietolerancja, 125-135. [in Poland].
12. Konsekracja ks. biskupa Dr. Chomyszyna [Consecration of Bishop Dr. Khomyshin]. *Kurier Stanisławowski*. 1904, 978 [in Poland].
13. *Kronika* [Chronicle]. *Kurier Stanisławowski*. 1904, 977. [in Poland].
14. Melnychuk, P. (1997). *Vladyka Hryhoriy Khomyshyn. Patriot-misioner-mychenyk* [Vladyka Hryhoriy Khomyshyn. Patriot-missionary-martyr]. Lviv. [in Ukrainian].
15. Moskaluk, M. (2018). *Ukrains'kyi khrystyans'ko-suspilnyi rukh u Halychyni: ideolohiya, instytualizatsiya, diyalnist' (kin. XIX - 30-ti rr. XX st.)* [The Ukrainian Christian-social movement in Galicia: Ideology, institutionalization, activity (late 19th c. – 1930s)]. Ivano-Frankivs'k: DVNZ «Prykarp. nats. un-t. Vasyla Stefanyka». [in Ukrainian].
16. Osadczy, W. (2020). *Błogosławiony Grzegorz Chomyszyn – prorok Ukrainy (1867-1939)* [Blessed Grzegorz Chomyszyn - the prophet of Ukraine (1867-1939)]. Lublin. [in Poland].
17. Pavlyshyn, O. (2002). *Z istoriyi vprovadzhennia hryhoriants'koho kalendaria v tserkovne zhyttia ukraintsev. Katedralna reforma epyskopa Hryhoriya Khomyshyna* [Towards a History of the Introduction of the Gregorian Calendar into the Church Life of Ukrainians: The Calendar Reform of Bishop Hryhoriy Khomyshyn]. *Ukraiina moderna*, 7, 7-68. [in Ukrainian].
18. Pelekhatyi, I (Ed.). *Pastyr dobryi. Hryhoriy Khomyshyn, Epyskop stanislavivs'kyi (25.03.1867–28.12.1945) u spohadakh suchasnykiv* (2017). [The good shepherd. Hryhoriy Khomyshyn, Bishop of Stanislaviv (25.03.1867–28.12.1945) in the memories of his contemporaries]. Ivano-Frankivs'k. [in Ukrainian].
19. Piech, S. (2005). Księża diecezji polskich – doktorzy teologii Uniwersytetu Wiedeńskiego w okresie niewoli narodowej [Priests of Polish dioceses - doctors of theology at the University of Vienna during the period of national captivity]. *Saeculum Christianum: pismo historyczno-społeczne*, 12/2, 99-118. [in Poland].
20. *Poslaniye pastyrs'ke Andreya Sheptyts'koho mytropolita Halyts'koho, Arkhiepyskopa Lvivs'koho, epyskopa Kamianets-Podils'koho do virnykh Stanivslavs'koi eparkhii pro postanovlennia d-pa Hryhoriya Khomyshyna epyskopom* [Pastoral message of Andriy Sheptytskyi, Metropolitan of Halych, Archbishop of Lviv, Bishop of Kamianets-Podilskyi to the faithful of the Diocese of Stanislaviv on the appointment of Dr Hryhoriy Khomyshyn as Bishop]. Zhovkva, 1904. [in Ukrainian].
21. Pylypiv, I. V. (2009). *Tserkovno-relihiyni chynnyk natsionalnoho derzhavotvorennia ZUNR* [Church and religion related aspects of the national state-building in the West Ukrainian People's Republic]. *Ukraina: Kulturna spadshchyna, nacionalna svidomist', derzhavnist'*, 18, 209-215. [in Ukrainian].

22. Pylypiv, I. V. (2011). *Diyalnist' epyskopiv stanivslavs'koi eparkhiyi UHKTs z orhanizatsiyi ta rozvytku dukhovnoi seminarii v 1907-1945 rr.* [Activities of Bishops of the Stanislav Eparchy of UGCC to organize and develop a seminary in 1907-1945]. *Sums'kyi Istoryko arkhivnyi zhurnal*, 12-13, 193-199. [in Ukrainian].
23. Pylypiv, I. V. (2013). *Vzayemyny HKTs z ukrains'kymy nacionalistychnymy partiyamy skhidnoy Halychyny u 20-30-ti rr. XX st.* [Relations of the Ukrainian Greek Catholic Church with the Ukrainian nationalist parties in Eastern Galicia in the 1920s and 1930s]. *Halychyna: vseukrainskyi naukovyi i kulturno-prosvitnyi chasopys*, 24, 78-84. [in Ukrainian].
24. Rusnak, O. (2017). Bishop Hryhorii Khomyshyn: Family Environment and Early Years of Life. *History Journal of Iurii Fedkovych Chernivtsi National University*, 1, 25-31. [in English].
25. Serdyuk, N. (2004). *Epyskop Hryhoriy Khomyshyn movoyu materialiv slidstva (za dokumentamy Haluzevoho Derzhavnoho arkhivu SB Ukrainy)* [Bishop Hryhoriy Khomyshyn in the light of investigation records (on the basis of the documents of Branch State Archive of Ukraine)]. *Z arkhiviv VUChK-HPU-NKVD-KHB*, 1-2 (22-23), 451-480. [in Ukrainian].
26. Stępień S. (2000). W poszukiwaniu tożsamości obrządkowej. Bizantynizacja a okcydentalizacja Kościoła greckokatolickiego w okresie międzywojennym [In search of ritual identity. Byzantization and the occidentalization of the Greek Catholic Church in the interwar period]. *Polska-Ukraina 1000 lat sąsiedztwa*, t. 5: Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym. *Przemyśl*, 87-102. [in Poland].
27. Strutyński, M. (2019). *Myśl społeczno-polityczna Kościoła greckokatolickiego w II RP (1918-1939)* [Socio-political thought of the Greek Catholic Church in the Second Polish Republic (1918-1939)]. *Kraków*. [in Poland].

Надійшла до редколегії / Received 15.03.2021

Прорецензована / Reviewed 30.07.2021

Рекомендована до друку / Accepted 16.08.2021